

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMEN ADAYLARININ ALAN BİLGİLERİNE VE ALAN EĞİTİMİ DERSLERİNE YÖNELİK DEĞERLENDİRMELERİ

Cemal SARAÇ*

ÖZET

Yapılan bu çalışmada Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının lisede okutacakları dersleri üniversite eğitiminde görüp görmedikleri, alanda kendilerini ne derece yeterli buldukları ve lisans dersleri ile ilgili önerilerinin tespiti amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretmen adaylarına, mezun oldukları lise, 3,5 yıllık eğitimleri sırasında lisede okutacakları derslerden hangilerini gördükleri, bu dersler konusunda kendilerini ne kadar yeterli buldukları, lisede okutacakları dersler açısından en yararlı ve yararsız görülen dersler ve tavsiye edecekleri dersler ile ilgili soruları içeren bir anket verilmiştir. Anketlerin frekans ve yüzdeleri Microsoft Excel 2003'ten yararlanılarak bulunmuştur. Elde edilen veriler, ilgili çalışmalar da taranarak yorumlanmış ve öneriler getirilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre öğretmen adaylarının, hızlı okuma teknikleri, vücut dili, yazı sanatı gibi bazı dersleri hiç görmedikleri; diksiyon, bilgisayar, drama gibi mesleki açıdan çok önemli olan dersleri de görenlerin sayısının az olduğu görülmüştür. Bu bulgular ışığında Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği programları için bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adayı, program, alan bilgisi, yeterlilik.

PRE-SERVICE TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE TEACHERS EVALUATIONS RELATED TO THEIR CONTENT KNOWLEDGE AND LESSONS OF FIELD EDUCATION

SUMMARY

In this study, it is aimed at finding out whether the candidates of Turkish Language and Literature Teachers are educated in their university instruction upon the courses which they will teach in high schools, how far they see themselves sufficient in their fields and their suggestions about B.A courses. With regard to this aim, teacher candidates are given a questionnaire consisting questions about the high school they

* Yard. Doç.Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Ana Bilim Dalı

graduated, which lessons they took in their 3.5 years university instruction that they will teach in high school, how far they see themselves sufficient upon those mentioned lessons, the lessons seen as the most useful and the most useless among the ones they will teach and the lessons they will suggest. The frequency and percentage of the questionnaires are obtained with the help of Microsoft Excel 2003. The data obtained is interpreted together with scanning the related studies and suggestions are proposed. According to the results of the study, it is brought to light that the teacher candidates have never been taught on the lessons the techniques of fast reading, body language, and the art of writing; and very few of them have been taught on the lessons which are crucial from the methodological point of view such as diction, computer, and drama. In the light of these findings, some suggestions are presented for the Programs of Turkish Language and Literature Teaching.

Key words: Candidate of Turkish Language and Literature Teacher, high school curriculum, B.A program, knowledge of field, proficiency.

Birçok alanda hızlı bir değişim sürecinin yaşandığı günümüzde bütün uluslar bilişim çağının bir üyesi olabilme yolunda büyük yarış içerisindeyler. Bu yarışta başarılı olabilme çağın gerektirdiği niteliklere sahip bireyler yetiştirmeye bağlıdır. Bu da çağdaş bir eğitim sistemi ile mümkün olacaktır. Eğitim sistemlerinin, toplumların ihtiyaç duyduğu nitelikli kişilerin yetiştirebilmesinde de öğretmenlere büyük görev düştüğü bilinmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin nitelikleri ile toplumların geleceği arasında sıkı bir ilişki vardır. Günümüz öğretmenin öğrencisinin ilerisinde olması, yol gösterebilmesi, danışmanlık ve kolaylaştırıcılık rolünü hakkıyla yerine getirebilmesi öncelikle kendisini iyi yetiştirmesine bağlıdır. Öğretmenlerin kendilerini iyi yetiştirmeleri de nitelikli öğretmen eğitimi programlarıyla gerçekleştirilebilir. Türkiye’de öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitimi, eğitim fakülteleri ve fen-edebiyat fakülteleri tarafından verilmektedir. Bu çalışmada Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının hizmet öncesi eğitimlerinin ilk 3,5 yıllık süreçte aldıkları dersler üzerinde durulacaktır. Önce günümüze kadar Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin hangi kaynaklardan yetiştiğine kısaca bir göz atalım:

1982 yılına kadar Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yetiştirdiği Kaynaklar

Bilindiği gibi Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri 1982 yılına kadar; Yüksek Öğretmen Okulları, Eğitim Enstitüleri ve Üniversiteler olmak üzere üç farklı kaynaktan yetişmişlerdir.

Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi

1982 yılında yapılan düzenleme ile Türk dili ve edebiyatı öğretmeni yetiştirme

eğitim fakülteleri ile edebiyat ve fen-edebiyat fakültelerince yapılmaktaydı. Öğretmen adayları eğitim fakültelerinde bir taraftan alan öğrenimiyle ilgili dersleri alırken öte yandan öğretmenlik meslek bilgisi derslerini alıyor ve bunları birlikte yürütüyorlardı. Edebiyat ve fen-edebiyat fakültelerindeki Türk dili ve edebiyatı öğrencileri de alan derslerini kendi bölümlerinden, öğretmenlik meslek bilgisi derslerini de eğitim fakülteleri veya sertifika programı yürüten eğitim bilimleri bölümlerinden alarak Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olabiliyorlardı (Saraç, 2002: 68).

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Yetiştirmede Bugünkü Durum

Eğitim Fakülteleri 1982'den 1997'ye kadar olan dönemde ülkenin öğretmen gereksinimlerinden çok, sahip olduğu öğretim elemanlarının akademik yönelimleri ve tercihleri doğrultusunda yapılanmış ve açılan programlar daha çok ortaöğretim düzeyine öğretmen yetiştirmişlerdir. Bunun neticesinde, okul öncesi ve ilköğretim alanlarında yetişen öğretmen sayısı ihtiyacın çok altında kalırken, lise düzeyine çeşitli dallarda ihtiyaç fazlası öğretmen yetiştirilmeye başlanmış, ortaya oldukça çarpık ve olumsuz bir tablo çıkmıştır. Örneğin: 1995-1996 eğitim öğretim yılında eğitim fakülteleri ilköğretimin ikinci kademesinde okutulan Türkçe dersi için 61 mezun verirken, lisede okutulan Türk dili ve edebiyatı dersi için 793 mezun vermiştir. Bu sorunları dikkate alan Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, 1996 yılı başında MEB ile birlikte başlattığı bir çalışma ile ülkenin öğretmen ihtiyaçları doğrultusunda eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarını yeniden düzenlemiştir. Düzenleme sonucunda 1998-1999 eğitim-öğretim yılındaki Türkçe öğretmenliği kontenjanı 2990, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği kontenjanı 300'dür. Yeniden yapılandırma çerçevesinde Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri üniversitelerin eğitim fakültelerinin ortaöğretim sosyal alanlar eğitimi bölümü, Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği anabilim dallarını bitirerek ya da fen-edebiyat fakültelerinin Türk dili ve edebiyatı bölümleri ile çağdaş Türk lehçeleri ve edebiyatları bölümlerini bitirip tezsiz yüksek lisans yaparak öğretmen olabilmektedirler (YÖK, 1998a).

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Adaylarının 3,5 Yıllık Eğitim Eğitimleri Süresince Gördükleri Dersler

Bilindiği gibi (Bu çalışmanın verilerinin toplandığı Mart 2005 itibariyle) Türkiye'de 9 üniversitede Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği anabilim dalı vardır. Bunlar: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve

Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı ve Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Anabilim Dalı'dır. Gazi ve Dokuz Eylül üniversitelerinin dışındaki üniversitelerin ilgili anabilim dallarında öğrenim gören öğrenciler 3,5 yıllık eğitimlerini fen-edebiyat fakültelerinde görmektedirler. Dicle ve Yüzüncü Yıl üniversitelerinin derslerine internetten ulaşamamıştır. Bu derslere göz attığımız zaman Emre vd (2002: 20) ve Ergün (1998:3)'nün de belirttiği gibi ilköğretim öğretmenliği alanında programlar oldukça standartlaştırılmış olmasına karşın, lise öğretmenliği alanında bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla daha önce fakültelerin yeniden yapılanmasındaki gerekçelerden olan; "(a) içerik, ders sayıları ve kredileri, okullarda uygulamalar gibi çeşitli yönlerden belirli bir standardın olmadığı, (b) programlarda yer alan derslerin içeriği ve ilgili okul düzeyindeki öğretim alanının içeriği arasında tutarsızlıkların olduğu, (c) dersler arasında aşamalı ve birbirini tamamlayıcı mantıksal bir ilişkisinin kurulmadığı, (ç) teorik derslere daha fazla ağırlık verildiği ve uygulamanın geniş ölçüde ihmal edildiği, (d) alan derslerinin öğretmen adaylarını ilgili konu alanının bir dalında uzmanlığa yönelttiği ve alanın öğretim yöntemlerine ilişkin derslerin yetersiz olduğu, (e) programlarda açılan derslerin öğretmen adaylarının ve ilgili okul düzeyinin ihtiyaçlarından çok öğretim elemanlarının yönelimleri ve tercihleri doğrultusunda şekillendiği ve bu nedenle ders sayıları ve zorunlu kredi yükünün çok arttığı (YÖK,1998:4)" yönündeki temel sorunlar fen-edebiyat fakülteleri için hala geçerlidir denilebilir. Elbette her fakülte kendi programını yapmakta bağımsızdır ancak özel bir ihtisas mesleği olan öğretmenliğin benzer programlarla yetiştirilen kişilerce icra edilmesi toplumun geleceği açısından oldukça önemlidir.

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin TTKB 12. 07. 2004 Tarih ve 119 Sayılı Kurul Kararı Gereği Aylık Karşılığı Liselerde Okutacakları Dersler

Her öğretmenin lisede hangi derslere gireceğini belirleyen TTKB yukarıda sayı ve numarası verilen Kurul Kararı ile edebiyat öğretmenlerinin şu dersleri okutmalarını istemektedir. Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe, Drama, Güzel Konuşma ve Yazma, Çocuk Edebiyatı, Edebî Sanatlar, Edebî Metinler, Türk Edebiyatı Tarihi, Halk Bilim, Yazı Sanatı, Kütüphanecilik, Dil Bilim, Diksiyon, Hızlı Okuma Teknikleri, Beden Dili (Bu derslerin hangi liselerde okutulduğuna dair geniş bilgi için bkz. Soysal, 1999:134–328). Nitelikli bir Türk dili ve edebiyatı öğretmeninden liselerde okutmakla görevli yukarıdaki dersler hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmaları beklenir. Bu da büyük oranda 3,5 yıllık lisans eğitimleri sırasında aldıkları derslerle mümkün olacaktır.

Alan Bilgisinin Önemi ve Başlıca Sorunlar

Öğretmen yetiştirme programları hazırlanırken öğretmen adayının belirli bir alanda uzmanlık bilgisine sahip olması amaçlanmıştır. Dolayısıyla öğretmen adayı, alanın (okutacağı-öğreteceği konuların) gerektirdiği temel dal bilgilerini hizmet öncesi eğitimi ile kazanır. Yedinci Milli Eğitim Şurası'nda da öğretmenlerin "meslek hayatına atıldıkları zaman, genel kültür ve bilgi yönünden en az lise seviyesinde" olmaları gerektiği belirtilmiştir (MEB, 1986:228). XI. Milli Eğitim Şurasında ise, ortaöğretimde dal öğretmenliğinin esas olduğu; dal öğretmenliğinde ise ihtisaslaşmanın önemli olduğu vurgulanmıştır (MEB, 1982:90-91).

Elbette iyi eğitimi iyi öğretmenler, nitelikli öğretimi de nitelikli öğretmenler gerçekleştireceklerdir. Görev yapacakları öğretim kademesi için gerekli niteliklere sahip olmayan kişilerin Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak atanmaları beraberinde bir takım sorunları getirecektir.

Öğretmenliğin üç temel özelliği ile birlikte alan bilgisi üzerinde birçok eğitimci durmuş ve bu konuda birçok araştırma yapmışlardır. Saraç (2002: 253) tarafından yapılan bir çalışmada Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının alan bilgileri arasında fark olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonuçları arasında eğitim fakültelerinin Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği programını bitirmek üzere olan adaylar ile edebiyat fakültelerinin Türk dili ve edebiyatı bölümünü bitirmek üzere olan adaylar arasında Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği programını bitirmek üzere olan adayların lehine anlamlı farklıklar bulunmuştur. Ayrıca Türk dili ve edebiyatı bölümünde okuyanların alan bilgisi puanları ile çağdaş Türk lehçeleri ve edebiyatları bölümünde okuyanların puanları arasında Türk dili ve edebiyatı bölümü lehine anlamlı fark vardır. Burada üç programdan yetişen adaylar arasında alan bilgisi açısından anlamlı farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Bu farklar elbette o dersi görüp görmemekle yakından ilgilidir. Görev yapacağı kurumdaki öğrencilerin gerekli ihtiyaçlarını karşılayamayan öğretmen her türlü özverili çalışmaya rağmen ne kadar başarılı olabilir? Bu durum Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği açısından böyle olduğu gibi yapılan diğer çalışmalara baktığımızda da pek farklı görünmemektedir. Şöyle ki: Gökçe (1999:29) tarafından yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin sınıf içi etkili bir iletişim kurabilme, okuma ve yazma, öğretim yöntemleri, sınıf yönetimi yeterliliklerine sahip olma düzeyleri arasında öğretmenlik sertifikasına sahip olup olmama ve mezun olunan bölüm bakımından farklılıklara ulaşılmıştır. Bu bulgulara göre öğretmenlik alanından mezun olanlar olmayanlara göre ve sertifikası olanlar olmayanlara göre daha yeterli bulunmuştur. Yani konuyla ilgili bilgi sahibi olan, eğitim alanlar olmayanlara göre daha yeterli durumdadır.

Senemoğlu (2001:215) tarafından yapılan çalışmada elde edilen bulgulara göre, bireyin başarılı bir öğretmen olabilmesi için, hem iyi bir konu alanı bilgisine, hem de öğretmenlik formasyonu bilgisine sahip olması ve öğretmeye güdülenmesi, öğretmenliğe

gönül vermesi gerekmektedir.

Yapılan çalışmalardan da anlaşılacağı gibi öğretmenin alanında yeterli birikime sahip olamaması sınıfta etkileşimi kötü etkileyen etmen olarak görülmektedir (Güçlü, 2000:151). Bütün dal öğretmenlerinde olduğu gibi Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin sahip oldukları yeterlilikler ile sınıf içerisindeki rollerini etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi arasında çok yakın bir ilişki vardır. Başka bir anlatımla öğretmenlik yeterlik duygusu yüksek olan öğretmenler, zamanlarının çoğunu toplam sınıf öğretimine ya da tüm grubun öğretimine ayırarak daha çok öğretimle uğraşmaktadırlar. Eğer bu konuda yeterli değilse zamanını bu yetersizliğin doğuracağı disiplinsiz hareketleri düzeltmekle harcayacaktır. Bireyin sahip olduğu yeterlilikler arttıkça, özellikleri de artacaktır. Bu da bireyin kendi alanında ya da mesleğinde daha başarılı ve üretken olması anlamına gelmektedir.

Alanını iyi bilen bir öğretmen sınıfa girdiğinde kendine güven duyar. Bu durum ona öğrenci karşısında güç kazandırır (Şişman, 1999:10). Buradan da anlaşılacağı gibi neyi ne kadar vereceğini bilemeyen bir öğretmen sınıfta hep tereddütler içerisinde olacak, hem kendisi tedirgin olacak hem de öğrenciyi tedirgin edecektir. Bu tedirginlik içinde olan öğretmen sınıfı kontrol etmede, öğrenciyi sevdirmede, onları derse katmada, güdülemede ve bireysel farklılıkları değerlendirmede ne derece başarılı olacaktır? Kendisiyle uğraşmaktan sınıfta neyin iyi gittiğini neyin kötü gittiğinin farkında olamayacak, dolayısıyla sınıfta işleyen ya da işlemeyen yönleri tespit edemeyecektir. Bu tip öğretmenler çocuklarda olumsuz beklenti yaratacak, öğrenmeyi kolaylaştırma yerine daha da karmaşık hale getirecekleridir. Özetle alanında yeterli bilgiye sahip olmayan öğretmen, konusunu iyi öğretemeyecek, sınıf yönetiminde başarısız olacak, öğrencilerin başarı düzeylerini değerlendiremeyecek ve onların ileriki mesleki gelişimlerine yardımcı olamayacaktır.

Bu bilgi yetersizliğinin doğurduğu olumsuzluklar sadece sınıf içerisinde kalmayıp öğrencinin eğitimle ilgili diğer yaşantılarına da etki edecektir. Herkesin bildiği gibi ortaöğretimin iki önemli işlevi vardır: Bunlardan birincisi bürokrasinin, sanayi kuruluşlarının, hizmet ve tarım sektörünün ihtiyacı olan orta düzeydeki memur, sekreter, usta, nitelikli işçi, sağlık memuru vb. gibi ara insan gücünü yetiştirmektir. Diğer bir işlevi ise yüksek öğretime öğrenci yetiştirmektir. Yüksek öğretimde verilen eğitim, büyük ölçüde ortaöğretimde kazanılan bilgi ve tecrübelerle dayanmaktadır. Erden'e göre (1998:180) "Yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin başarıları, ortaöğretim kurumlarındaki eğitimin niteliğine bağlıdır". Eğer bu kademedeki görev yapan öğretmen, alan bilgisi açısından yetersiz ise öğrencinin üniversiteye girebilmek için dershaneye gitmesini adeta teşvik etmiş olacaktır. Bu da yukarıda belirttiğimiz gibi kurumun görevinin bir kısmını başkasına devretmek anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle ortaöğretimin işlevlerini yerinde getirmede başarılı ya da başarısız olması toplumun

ekonomik, kültürel ve sosyal hayatını da derinden etkileyecektir.

Bir öğretmenin sahip olduğu yeterliliklerin oluşturulmasında kuşkusuz en belirleyici rolü öğretmenin hizmet öncesi eğitimi oynamaktadır. Gökçe'ye (1999:29) göre, "öğretmenin yetiştirildiği program ne derece yeterli ve etkili ise öğretmen de o ölçüde yeterli ve etkili olacaktır. Bu da, doğrudan öğrencinin daha nitelikli davranışlar göstermesine, eğitimin kalitesinin yükselmesine ve öğretmenlerin, çağın gerektirdiği temel becerileri kazanmış olarak meslek yaşamlarına başlamalarına olanak sağlayacaktır. Hizmet öncesi dönemde alan eğitimi verilirken derslerin ortaöğretimdeki öğretmenlikle ilgisi ve bağı üzerinde durulmaması, öğretmenlik uygulaması sırasında öğretmen adaylarının dile getirdiği önemli sorunlardan birisidir (Saraç, 2002: 257). Bu açıdan bakılınca eğitim fakülteleri ile diğer fakültelerin ders içerikleri büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada yeniden yapılanma çalışmaları sonucunda uygulamaya konulan 3,5 yıllık eğitimde Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adaylarının lisede okutacakları dersleri üniversite eğitiminde görüp görmedikleri, alanda kendilerini ne derece yeterli buldukları ve lisans dersleri ile ilgili önerilerinin tespiti amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın evrenini 3.5 yıllık eğitimlerini fen-edebiyat fakültelerinde tamamlamış Türkiye'deki 7 (Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi.) eğitim fakültesinde okuyan Türk dili ve edebiyatı eğitimi anabilim dalı öğrencileri oluşturmaktadır. Evrenin büyük olmaması sebebiyle bütün öğrenciler aynı zamanda örneklem grubunu oluşturmuştur. Araştırmaya yedi fakülteden toplam 224 öğrenci katılmıştır. 224 kişiden 34 kişinin anketi eksiklikler dolayısıyla dikkate alınmamıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla ilgili literatür taranarak ve uzman görüşleri alınarak anket bir hazırlanmıştır. Anket, öğretmen adayların, mezun oldukları lise, 3,5 yıllık eğitimleri sırasında lisede okutacakları derslerden hangilerini gördükleri, bu dersler konusunda kendilerini ne kadar yeterli buldukları, lisede okutacakları dersler açısından en yararlı ve yarasız görülen dersler ve öğrencilerce tavsiye edilen dersler ile ilgili soruları içermektedir.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler frekans ve yüzde olarak belirlenmiştir. Anketlerin frekans ve yüzdeleri Microsoft Excel 2003'te bulunarak verilmiştir. Elde edilen veriler ilgili literatür de taranarak yorumlanmış ve öneriler getirilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Mezun Olunan Liseye Yönelik Yüzdeler

	f	%
Normal lise	58	30,52
Anadolu öğretmen lisesi	110	57,89
Süper lise	10	5,26
Açık lise	8	4,21
Çok programlı lise	4	2,10

Tabloda da görüldüğü gibi öğretmen adaylarının yarısından çoğu (%57,89) Öğretmen lisesi çıkmıştır. Bunu %30,52 ile genel liseler izlemektedir.

Tablo 2. 3,5 Yıllık Öğrenim Süresince Görülen Derslere Yönelik Yüzdeler

	3,5 yıllık öğreniminiz süresince bu derslerin hangisini/hangilerini gördünüz? Bu dersler zorunlu muydu, yoksa seçmeli miydi?				Bu derslerle ilgili özel kursa gittiyseniz ya da özel ders aldıysanız yazıyla belirtiniz.
	Zorunlu		Seçmeli		
	f	%	f	%	
Türk Dili ve Edebiyatı	185	97,36			
Türk Edebiyatı Tarihi	175	92,10			
Halk Bilim	165	86,84	13	6,84	
Edebî Sanatlar	160	84,21			
Türkçe	157	82,31			
Edebî Metinler	155	81,57			
Dil Bilim	132	69,47			
Diksiyon	98	51,57	15	7,89	4 kişi Hitabet Diksiyon dersi aldım.
Çocuk Edebiyatı	48	25,26			
Güzel Konuşma ve Yazma	40	21,05			
Drama	25	13,15			
Yazı Sanatı					
Kütüphanecilik					
Hızlı Okuma Teknikleri					
Beden Dili					

Tablo 2'ye baktığımız zaman öğrencilerin Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin TTKB 12. 07. 2004 Tarih ve 119 Sayılı Kurul Kararı Gereği Aylık Karşılığı Liselerde Okutacakları Derslerin büyük bir bölümünü üniversite eğitimleri sırasında gördükleri görülmektedir. 3,5 yıllık eğitimleri boyunca hiç görülmeyen dersler, yazı sanatı, kütüphanecilik, hızlı okuma teknikleri, beden dili şeklindedir. Öğretmen adaylarının, %69,57'si dilbilim'i, %59,46'sı diksiyonu, %25,26'sı çocuk edebiyatını, %21,05'i güzel konuşma-yazmayı, %13,15'i dramayı gördüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3. Alan Bilgisi Yeterliliğine Yönelik Yüzdeler

AŞAĞIDAKİ DERSLERLE İLGİLİ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİZİ SİZE UYGUN YERİ (X) İŞARETİ KOYARAK BELİRTİNİZ.											
Toplam		Çok Yetersizim		Yetersizim		Kararsızım		Yeterliyim		Çok Yeterliyim	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
190	Türk Dili ve Edebiyatı	5	2,63	8	4,21	18	9,47	135	71,05	24	12,63
185	Türkçe	20	10,52	7	3,68	28	14,73	130	68,42	5	2,63
175	Türk Edebiyatı Tarihi			25	13,15	35	18,42	115	60,52	10	5,26
176	Dil Bilim	9	4,73	43	22,63	25	13,15	95	50,00	4	2,10
171	Edebî Sanatlar	4	2,10	40	21,05	30	15,78	89	46,84	8	4,21
165	Edebî Metinler	3	1,57	30	15,78	38	20,00	84	44,21	10	5,26
159	Diksiyon	18	9,47	30	15,78	47	24,73	64	33,68	4	2,10
113	Güzel Konuşma ve Yazma	4	2,10	16	8,42	33	17,36	60	31,57		
123	Halk Bilim	5	2,7	20	10,52	38	20,00	60	31,57		
189	Drama	36	18,94	85	44,73	35	18,42	33	17,36		
156	Hızlı Okuma Teknikleri	31	16,31	78	41,05	30	15,78	17	8,94		
138	Beden Dili	37	19,47	59	31,05	25	13,15	17	8,94		
158	Yazı Sanatı	55	28,94	75	39,47	19	10,00	9	4,73		
120	Kütüphanecilik	53	27,89	45	23,68	14	7,36	8	4,21		
155	Çocuk Edebiyatı	47	24,73	90	47,36	14	7,36	4	2,10		

Tablo 3'e baktığımız zaman Türk dili ve edebiyatı (%71,05 + %12,63), Türkçe(%68,42 + %2,63), Türk edebiyatı tarihi(%60,52 + %5,26), dil bilim(%50,00 + %2,10), edebi sanatlar(%46,84 + %4,21), edebi metinler (%44,21 + %5,26) gibi derslerden öğrencilerin en az yarısı kendilerini yeterli ve çok yeterli görmektedirler. Türk

edebiyatı tarihinden *Çok Yetersizim* diyen öğrenci yoktur. Tablo 3'te yazı sanatı (%28,94+%39,47), kütüphanecilik (%27,89+%23,68),

Beden dili (%19,47+%31,05), hızlı okuma teknikleri (%16,31+%41,05), çocuk edebiyatı (%24,73+%47,36) derslerinden yetersizim ve çok yetersizim diyenlerin oranlarının yüksekliği de açıkça görülmektedir.

“Lisede okutacağınız dersleri düşünürseniz 3,5 yıllık öğreniminiz süresince gördüğünüz derslerden en yararlı olduğunu düşündüğünüz üç dersi yazınız” sorusuna verilen cevaplar tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. En Yararlı Görülen Derslere Yönelik Yüzdeler

Dersler	f	%
Türkiye Türkçesi	190	100
Yeni Türk Edebiyatı	172	89,47
Eski Türk Edebiyatı	157	82,63
Metin Tahlili	65	34,21
Konuşma	41	21,57
Halk Edebiyatı	35	18,42
Edebiyat Tarihi	18	9,47
Edebi Sanatlar	15	7,89
Kompozisyon	15	7,89
Osmanlıca	14	7,36
Batı Edebiyatı	12	6,31
Dil Bilim	8	4,21
Çağdaş Lehçeler	5	2,63
Felsefe	5	2,63
Hepsi Yararlı	11	5,78

Tablo 4'te en yararlı üç ders çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Türkiye Türkçesi %100, yeni Türk edebiyatı %89,47, eski Türk edebiyatı %82,63.

“Lisede okutacağınız dersleri düşünürseniz 3,5 yıllık öğreniminiz süresince gördüğünüz derlerden en yararsız olduğunu düşündüğünüz üç dersi yazınız” sorusuna verilen cevaplar tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. En Yararsız Görülen Derslere Yönelik Yüzdeler

Dersler	f	%
Eski Anadolu Türkçesi	92	48,42
Orta Türkçe	84	44,21
Çağdaş Türk Lehçeleri	78	40,05
Çağatayca	76	40
Halk Bilim	68	35,78
Dil Bilim	44	23,15
Halk Kültürü	25	13,15
Osmanlıca	16	8,42
Yararsız Ders Yok	18	9,47

Tablo 5'te en yararsız olarak görülen derslerden üçü, eski Anadolu Türkçesi %48,42, orta Türkçe %44,21, çağdaş Türk lehçeleri %40,05 şeklindedir.

Tablo 6. Öğrenciler Tarafından Tavsiye Edilen Dersler

Dersler	f	%
Diksiyon	90	47,36
Hızlı Okuma Teknikleri	60	31,57
Bilgisayar	59	31,05
Drama	55	28,94
Batı Edebiyatı	51	26,84
Dünya Edebiyatı	48	25,26
Türkiye Türkçesi	41	21,57
Yeni Türk Edebiyatı Metinleri	39	20,52
Güzel Konuşma Yazma	38	20
Sosyal Etkinlikler	35	18,42
Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı	33	17,36
Hitabet	32	16,84
Cumhuriyet Dönemi Metin Tahlilleri	28	14,73
Beden Dili	32	16,84
Karşılaştırmalı Edebiyat	24	12,63
Çocuk Edebiyatı	21	11,05
Edebiyat ve Eğitim	18	9,47
Yazı Teknikleri	18	9,47
Dil Bilim	15	7,89
Halk Bilimi	15	7,89
Felsefe	13	6,84
Şiir İncelemeleri	20	10,52
Eski Türk Edebiyatı	18	9,47
Yazma Eserler	8	4,21

Tablo 6'da tavsiye edilen derslerin başında diksiyon %47,36, hızlı okuma teknikleri %31,57, bilgisayar %31,05, drama %28,94 ile batı edebiyat %26,84 ve dünya edebiyatı %25,26 gelmektedir.

TARTIŞMA

Tablo 1'deki oranlar Saraç (2002: 92) tarafından yapılan çalışmanın (%42,6) oranına göre biraz daha yüksektir. Bu sonuçta ÖSS'de verilen ek puanın da etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Türk dili ve edebiyatı eğitimi anabilim dalının öğrenci kaynaklarında öğretmen liselerinin ağırlıkta olması Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği açısından oldukça iyi görülmektedir. Şöyle ki, Türk dili ve edebiyatı öğretmeni adayları lisedeki okutacakları derslerin bir kısmını lisansta görmeseler bile bu derslerin birçoğunu öğretmen liselerinde görmektedirler. Yukarıda da görüldüğü gibi öğretmen liselerini genel liseler takip etmektedir (%30,52).

Tablo 2'ye baktığımız zaman öğrencilerin Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin TTKB 12. 07. 2004 Tarih ve 119 Sayılı Kurul Kararı Gereği Aylık Karşılığı Liselerde Okutacakları Derslerin büyük bir bölümünü üniversite eğitimleri sırasında gördükleri görülmektedir. Bu iyimser bir sonuç olarak değerlendirilebilir. 3,5 yıllık eğitimleri boyunca hiç görülmeyen dersler, yazı sanatı, kütüphanecilik, hızlı okuma teknikleri, beden dili şeklindedir. Öğretmen adaylarının, %69,57'si dil bilim'i, % 59,46'sı diksiyonu, %25,26'sı çocuk edebiyatını, %21,05'i güzel konuşma-yazmayı, %13,15'i dramayı gördüklerini belirtmişlerdir. Türk dili ve edebiyatı açısından dil bilim dersini görenlerin oranının %70'e yaklaşması olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebiliriz. Ancak Sezer'in (1988: 50) belirttiği gibi Türkçe öğretimini daha etkili kılabilmek için bütün öğretmen adaylarının dil bilim ile ilgili eksiklerinin giderilmesi gerekmektedir. Dil bilimden sonra öğrencilerin yaklaşık %30'nun görmediği ders diksiyondur. Çağımızda artık diksiyonun önemini bilmeyen kimse yoktur. Ancak Taşer'in de (1992: 239–241) belirttiği gibi konuşma içgüdüsel bir veri değil, eğitimle kazanılan bir beceridir. Dolayısıyla Tümtürk Yılmaz (2000:157) ve Göçgün (1988:117)'nün de ifade ettiği gibi öğretmen adaylarının böyle bir eğitimi kendilerini uzmanlaştıran okullarda alması gereği vardır. Drama dersine gelince; Kavcar (1988:84) dramatisasyonun öğrencinin anlama ve anlatma becerileri ile kişiliğini geliştirmesine vurgu yaptıktan sonra Türkçemizin etkili bir şekilde öğretilmesinde dramanın büyük bir önem taşıdığını belirtmiştir. Önder (2003: 63), Akoğuz (2002: 93), Okvuran (2000: 2) Demirel ve diğ. (1998:46) ve Üstündağ (2002:90)'da dramanın özetle; dinleme yeteneğini, dile hâkimiyeti ve akıcı konuşmayı geliştirdiğini; anlama yeteneğini, yaratıcılığı, kişinin kendine olan güvenini arttırdığını belirtmişlerdir. Bu kadar önemli bir dersi az sayıda öğretmen adayının görmesi bu durumun meslek açısından hiç de iç açıcı olmadığını bize göstermektedir Aynı gerçek, hızlı okuma teknikleri, beden dili gibi dersler için de geçerlidir. Oysa yeni edebiyat programında (MEB 2005: 168) "Bulunduğu ortama uygun olarak kullanılması gereken konuşma biçimini belirleme, uygun hitap şeklini seçme, vücut dilini gerektiği yerde ve gerektiği ölçüde kullanma, aktif olarak dinleme, söz hakkı verme, söz hakkı alma, grupta etkileşim içerisinde olma, etkin ve hızlı bir şekilde okuma, okuduğunu anlama ve eleştirme, yazarken ve konuşurken hedef kitleyi dikkate alma alışkanlığı kazanma"

becerileri üzerinde önemle durulduğu görülmektedir. Bu becerilerin kazanılmasında öğrencilere rehberlik edecek öğretmenlerin yeterli donanıma sahip olmadan yetişmesi, öğrencilerde öğretmene yönelik düş kırıklığı ve güvensizlik gibi olumsuz tutumlara yol açacağını unutmamak gerekir.

Tablo 3'e baktığımız zaman Türk dili ve edebiyatı, Türkçe, Türk edebiyatı tarihi, dil bilim, edebi sanatlar, edebi metinler gibi derslerden öğrencilerin en az yarısı kendilerini yeterli ve çok yeterli görmektedirler. Türk edebiyatı tarihinden *Çok Yetersizim* diyen öğrenci yoktur. Bu da öğretmen adaylarının bu konuda yeteri kadar bilgilendirildikleri şeklinde yorumlanabilir. Dikkati çeken bir diğer husus da 3,5 yıllık eğitimlerinde bazı dersleri görmediklerini ifade etmelerine rağmen bu derslerden az bir kısımdan da olsa kendilerini yeterli görmeleridir. Öğrencilerin kendilerini yeterli görmelerinin sebebi; bu dersleri öğretmen liselerinde okumaları diye düşünülmektedir. Dikkate değer bir başka yön ise halk bilimi örneğinde olduğu gibi bir dersi lisansta alanların çok olmasına karşın, yeterli görenlerin oranlarının azlığıdır. Bundan da öğrencilerin dersleri görmekle birlikte kendilerini yeterince geliştiremediklerini düşünebiliriz. Buna kaynak olarak da bu derslere giren uzman öğretim elamanlarının olmaması düşünülebilir. Tablo 3'te dikkati çeken başka bir husus yazı sanatı kütüphanecilik, beden dili, hızlı okuma teknikleri, çocuk edebiyatı derslerinden *yetersizim* ve *çok yetersizim* diyenlerin oranlarının yüksek olması. Öğrenciler bu dersleri lisans eğitiminde görmedikleri için böyle bir sonuç zaten beklenmektedir.

Tablo 4'te en yararlı üç ders çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu da öğrencilerin temel dersleri ele aldıklarını göstermektedir. Bu sonuç Saraç (2002) tarafından yapılan çalışma ile de örtüşmektedir.

Tablo 5'te en yarasız olarak görülen derslerden üçü, eski Anadolu Türkçesi, orta Türkçe, çağdaş Türk lehçeleri şeklindedir. Öğretmen olan birisinin sadece öğreteceği kadarını bilmesi elbette düşünülemez ancak, özel ihtisas gerektiren çalışmaların o alanda çalışacaklara yaptırılması daha doğru olacaktır. Başka bir ifade ile Türkçe'nin, tarihî akış içinde nasıl zenginleştiğini ve edebiyat dili hâline geldiğini kavratmak her öğretmenin bilmesi gereken bir husustur. Bununla birlikte bu konuda Türkolog birisi ile öğretmen olacak birisinin alacağı dersler ayrılmalıdır.

Tablo 6'da tavsiye edilen derslerin başında diksiyon, hızlı okuma teknikleri, bilgisayar, drama ile batı ve dünya edebiyatı gelmektedir. Bu sonuç tablo 2 ile de örtüşmektedir. İki tablodan hareketle öğrencilerin meslekleri açısından bu eksiklerin giderilmesi için gerekli çalışmaların bir an önce yapılıp uygulamaya konulmasının son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

Toplumun istediği niteliklere sahip bireylerin yetişmesinde önemli rollerden biri de öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlerin bu görevleri yerine getirebilmeleri için alan bilgisi bakımından yeterli donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Elbette her fakülte

kendi programını yapmakta bağımsızdır. Ancak özel bir ihtisas mesleği olan öğretmenliğe eleman yetiştirirken, bunun birbirine benzer programlarla yetiştirilmesi gereği vardır. Dolayısıyla fakültelerimizin ilgili TTKB'nin kararları ile toplumun ve öğretmen adaylarının ihtiyaçları doğrultusunda programlara eklemeler yapmaları toplumun geleceği açısından son derece önemlidir.

Konuyla ilgili önerileri şöyle özetleyebiliriz:

- İlköğretim programlarında olduğu gibi Türk dili ve edebiyatı yetiştiren eğitim fakültelerinin programlarına belli oranda standartlaşma getirilmelidir.
- Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği anabilim dalı öğrencilerinin üniversitelerde alacakları dersler ile Milli Eğitim Bakanlığı “Türk Edebiyatı” ve “Dil ve Anlatım” programlarıyla uygunluk sağlanmalıdır.
- Bilgisayar, diksiyon, dilbilim, yazılı ve sözlü anlatım dersi olmayan (güzel konuşma-yazma) lisans programı kalmamalıdır.
- Bütün programlara hızlı okuma teknikleri, drama ile gençlik edebiyatı dersi konmalıdır.
- Benzer çalışmalar diğer ortaöğretim öğretmenlikleri için de yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkoyunlu, B. (1995). "Bilgi Teknolojilerinin Okullarda Kullanımı ve Öğretmenlerin Rolü" *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 11, s.105-109.
- Akoğuz, M., (2002). İletişim Becerilerinin Geliştirilmesinde Yaratıcı Dramanın Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Emre, F.B., vd. (2002). "Eğitim Fakültelerinin Yeniden Yapılanmasında Kimya Öğretmenliği Programlarının Kapsam Dışı Bırakılmasına İlişkin Değerlendirme", *İÜ. Eğitim Fak. Dergisi*, C:3, S:3, s.19-23.
- Erden, M., (1998). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, İstanbul: Alkım Yayınları.
- Ergün M., (1998). "Bilgi Toplumunda Öğretmen Yetiştirme" *Millî Eğitim*, Nisan-Mayıs-Haziran 1998, Sayı,138. s.3-11.
- Göçgün, Ö., (1988). "Türkçe'de Diksiyon Problemi Çerçevesinde Türk Dili Öğretimi. Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı (1-3 Ekim 1986), Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, s. 43-51.
- Gökçe, E., (1999). İlköğretim Öğretmenlerinin Yeterlikleri, Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güçlü, N. (2000). Sınıf Yönetimi (editör: Küçükahmet, L.), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9., 10., 11., 12. Sınıflar Öğretim Programı, Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (1986). Yedinci Millî Eğitim Şurası (5-15 Şubat 1962), Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (1982). On birinci Millî Eğitim Şurası (8-11 Haziran 1982), Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Okvuran, A., (2000). Yaratıcı Dramaya Yönelik Tutumlar, Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Önder, A., (2003), Okul Öncesi Çocukları İçin Eğitici Drama Uygulamaları. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Saraç, C., (2002), "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Yeterlilikleri ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları", Yayımlanmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı.
- Senemoğlu, N., (2001). "Öğrenci Görüşlerine Göre Öğretmen Yeterlilikleri" Eğitimde Yansımalar: VI (11-13 Ocak 2001), Ankara: Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tekişik

Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı Yayınları, s. 193–215.

Sezer, A., (1988). “Türkçe Öğretiminde Dilbilimin Yeri. Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı (1–3 Ekim 1986), Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, s. 43–51.

Soysal, M. O., (1999). Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe Öğretmeninin El Kitabı. MEB Yayınevi.

Şişman, M., (1999). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara: PEGEMA Yayıncılık.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, <http://ttkb.meb.gov.tr/duyurular/119.htm> adresinden 28.12. 2005 tarihinde ulaşılmıştır.

Tümtürk Yılmaz T. (2000). Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Drama Yöntemi ile Diksiyon Becerileri Kazandırmaya İlişkin Bir Model Önerisi Yaklaşımı, Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

YÖK, (1998). YÖK Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları. http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/ogretmen_yetiştirme_lisans/giris.doc adresinden 20.12. 2005 tarihinde ulaşılmıştır.

YÖK,(1998a).Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/mart98/bolum6.html> adresinden 20.12. 2005 tarihinde ulaşılmıştır.